

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değerleri ile Aile İlişkilerine Dair Nitel Bir Araştırma*

Zehra DEMİRCİ**

Öz

Yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim alan çocukların annelerinin aile hayatı ile ilgili görüşleri ve çocuklarının değerlere ilişkin kazanımları arasındaki ilişki nitel veriler doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma için 29 anne ve 29 okul öncesi dönemi çocuk araştırmaya katılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisinde, annelere, aile hayatı, aile iletişimi, ailede saygı ve sorumluluklara ilişkin sorular yöneltilmiştir. Çocuklara ise, sevgi, saygı, iyilik, sorumluluk değerlerine ilişkin sorular ve örnek olaylar sorulmuştur. Çalışmada, annelerin aile hayatının işlevselliğine ilişkin vermiş olduğu yanıtlar ve demografik değişkenler nicel verilere dönüştürülerek betimsel istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bulguları doğrultusunda, annelerin vermiş olduğu yanıtların çoğunluğunun, ailedeki bireylerin sorumluluklarını yerine getirdiği, duygularını ifade edebildiği, problemleri birlikte çözebildikleri, kuralların esnek olduğu, yardımlaşmanın olduğunu göstermektedir. Öte yandan, çocukların ifadeleri doğrultusunda, çoğunluğunun aile üyelerini sevdiğini, saygı duydukları kişilerin ise öğretmenleri ve arkadaşları olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, aileye ilişkin sorumluluk anlayışının, çocuklar için ebeveynlerin yerine getirdiği görevler olduğu sonucu elde edilmiştir. Çocukların, ailedeki sorumluluklar hakkında görüşlerinin annenin ev işlerini yapması ve babanın çalışması şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, çocukların saygı duyma anlayışının ise daha iyi bir insan olmaya yönelik bir gereklilik olduğu görülmektedir. İyilik değerine ilişkin çocuklara yöneltilen ve örnek olay içeren soruların ise işlevsel ve kurallara uygun yanıtlar içerdiği saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçların, çocukların okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin aile işlevselliği ile bütünleştiği ve ailedeki işlevselliğin ve çocuğun eğitim hayatında ve ailede görmüş olduğu tutum ve davranışları doğru ve sağlıklı bir biçimde içselleştirmelerine olanak sağladığını göstermektedir. İleri çalışmalarla okul öncesi dönem çocuklarında değerler anlayışının kapsamının geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk, Değerler, Okul Öncesi Eğitim

Sorumlu Yazar:

Zehra Demirci

E-Posta:

zehrademirci34@gmail.com

e-ISSN: 3023-641X

Geliş Tarihi: 15.08.2023

Kabul Tarihi: 21.09.2023

Yayın Tarihi: 31.12.2023

* Bu makale Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değerleri İle Aile İlişkilerine Dair Nitel Bir Araştırma isimli tezden üretilmiştir.

** | ORCID: 0009-0006-3557-3820 | zehrademirci34@gmail.com

Atıf: Demirci, Z. (2023). Okul öncesi dönem çocuklarının değerleri ile aile ilişkilerine dair nitel bir araştırma. *Aile Dergisi*, 1(1), 60-83. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10561116>

Qualitative Research On Preschoolers'values And Family Relationship*

Zehra DEMIRCI**

Abstract

In this study, the relationship between the mothers' opinions on the family life and the values of the pre-school children were examined according to the qualitative data. 29 mothers and 29 preschool children participated in the study. In the semi-structured interview form developed by the researcher, mothers were asked questions about family life, family communication, respect and responsibilities. Children were asked questions and case studies about love, respect, goodness, responsibility values. In this study, mothers' responses to the functionality of family life and demographic variables were transformed into quantitative data and evaluated with descriptive statistical methods. According to the findings of the study, the majority of mothers' responses indicate that the individuals in the family fulfill their responsibilities, express their feelings, solve problems together, and the rules are flexible and there is cooperation among family members. On the other hand, in line with the statements of the children, it was concluded that the majority of them loved their family members, and the people they mostly respected were their teachers and friends. In addition, it was concluded that children's responsibility concept for the family was the duties of the parents. It was also seen that children's views on responsibilities in the family are in the way that their mothers do the housework and that their fathers works. Furthermore, it was seen that respect for children is a necessity to be a better person. It was determined that the questions directed to the children about the value of goodness and which included case studies included functional and rules-appropriate answers.

The results of the study show that children's values in pre-school education integrate with family functionality and enable the functionality of the family and the children to internalize their attitudes and behaviors in their educational life and family in a correct and healthy manner. It is thought that the scope of values understanding in preschool children can be improved with further studies.

Keywords: Children, Family, Preschoolers, Value Education.

Corresponding author:
Zehra Demirci

E-Mail:
zehrademirci34@gmail.com

e-ISSN: 3023-641X

Received: 15.08.2023

Accepted: 21.09.2023

Published: 31.12.2023

* This article is extracted from my master thesis dissertation entitled Qualitive Research On Preschoolers'values And Family Relationship (Istanbul/Turkey, 2019).

** ORCID: 0009-0006-3557-3820 | E-mail zehrademirci34@gmail.com

Citation: Demirci, Z. (2023). Qualitative research on preschoolers' values and family relationship. *Aile Journal*, 1(1), 60-83. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10561116>

Giriş

Değerler, tarih boyunca filozofların, psikologların, sosyologların, bilim adamlarının çalışmalarının ortak noktası olmuştur. Değerler, bir toplumun ulaşabileceği en iyi, en güzel, duygu, düşünce ve davranışlardır. Toplumun geleceği için, herkesçe kabul gören, herkesçe onaylanan kurallar ve yargılardır. Toplumun ideal düşüncesini ve davranış kalıplarını yansıtır (Turan & Ulusoy, 2016). İnsanın dünyaya gelmesiyle birlikte 6 yaşa kadar olan kritik bir dönemi kapsayan okul öncesi dönem her alanda olduğu gibi çocukların değer kazanımı açısından da çok önemli bir dönemdir. (Oktay, 2002:111), okul öncesi dönemi diğer dönemlerle karşılaştırıldığında gelişim alanlarının birbirleriyle ilişkisinin en fazla olduğu dönem olarak nitelemiştir. Sosyal, duygusal, bilişsel, dil gelişimi ve hareket gelişimi gibi alanlar adeta birbirinin içinde gibi birbirlerini etkiler. Bu sebeple bu dönemde kazanılacak değerler, çocuğun sosyal çevresinden ve onla kurduğu etkileşimden payını alacağı için çocuğun ilk sosyal ortamı olan ailede, ilişkilere özen gösterilerek, okul öncesi dönemde değer kazanımına önem verilmelidir.

Teknoloji ve sanayileşmeyle birlikte gelişen ve başkalaşan dünyamızda değerleri yaşam biçimi haline dönüştürmek ve kalıcılığını sağlamak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Herkes tarafından kabul edilebilir iyi insan olmanın kriterlerini oluşturan evrensel ve milli değerlerimizi çocuklarımıza aktarma süreci olan değerler eğitimi çok önemlidir. Albert Einstein'ın dediği gibi başarılı bir insan olmaya çalışmaktan ziyade değerli bir insan olmaya çalışmak yani çocuklarımız için en az akademik başarı kadar, olumlu davranış kazandırmak son derece önemlidir. Ekinci'ye (2018: 47) göre, her ev adeta bir okuldur. Ebeveynler de bu okulun öğretmenleridirler. Çocuklar ise bu okuldan eğitim alırlar. Bu nedenle değerlerin ilk olarak kazanılacağı ve içselleştirileceği yer ailedir.

İnsan, erken yaşlarda sağlanacak imkanlarla bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirir. Okul öncesi dönem, bireyin hayatında önemli bir aşamadır ve çevresi bu dönemde gelişimini etkiler. Oktay (2002) bu dönemde çocuğa verilenlerin, geleceğini belirlediğini ve ebeveynlerin ve eğitimcilerin arzuladığı şeyin çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesi olduğunu vurgular.

Çocuk, ailede temel gereksinimlerini karşılamakla birlikte, sevgi, saygı, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerleri de öğrenir. Aile içindeki güven, sevgi ve saygıyla bağlılık, sağlıklı ve mutlu çocukların yetişmesini sağlar (Güder, 2015).

Aile tanımı konusunda farklı bakış açıları mevcuttur. Bunlar literatürde dört ana başlık altında incelenmiştir. Birinci tanıma göre, aileyi bir üyenin

düşünceleri, duyguları ve fantezileriyle tanımlayan psikiyatrik bir yaklaşım mevcuttur. Kültürel açıdan ele alınan ikinci tanımlamada ise aile, en temel ve geniş bir kurum olarak betimlenir. Sosyal psikoloji ve sosyoloji, aileyi bu şekilde tanımlar. Üçüncü tanıma göre aile, bir sosyal birimdir ve çeşitli parçalardan oluşan bir sistemdir. Dördüncü tanım ise aileyi toplumun değerleriyle sınırlı bir grup olarak tanımlar (Nazlı, 2014: 17). Türk aile yapısı özel ihtisas komisyonu (DPT, 1989:3) ise aileyi kan bağı, evlilik veya yasal ilişkilerle birbirine bağlı, aynı evde yaşayan ve bireylerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan, topluma uyum sağlayan ve düzenleyen bir temel birim olarak tanımlar.

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere, aile bireyin temelini oluşturur. Çocukluk yıllarından itibaren, bireyin psikolojik, sosyal ve kültürel gelişimi büyük ölçüde aile tarafından şekillendirilir. Dolayısıyla, çocuğun yetişmesinde ailenin oynadığı rol oldukça önemlidir. Aile, genellikle toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilir ve çocuklar ilk deneyimlerini ve yaşam adımlarını burada öğrenirler.

Yirminci yüzyıl, endüstriyel ve sanayi gelişimiyle birlikte büyük değişimlere sahne olmuş bir dönemdir. Bu değişimler, toplumun en küçük birimi olan aileyi de etkilemiştir. Değerler eğitimi, bu değişen toplumsal ortamlarda çocuk yetiştirme konusunda önemli hale gelmiştir, çünkü aileler ve eğitim kurumları bu değerleri aktarmak ve öğretmek konusunda zorluklar yaşamaktadır.

İçinde yaşadığımız 20. Yüzyıl endüstri ve sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte değişime uğrayarak dikkatleri üzerine topladığı bir yüzyıldır. Toplumsal yapıların hızla değiştiği bir dönemdeyiz. Bu değişimlerle birlikte, eski olgular ve değerler yerini yeni olgulara ve değerlere bırakmaktadır. Bu durum, toplumun en küçük birimi olan aileyi de etkilemektedir (Aslan,2002: 25). Sosyal ve kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmak isteyen aileler ve ülkeler için değerler eğitiminin, ailelerin ve eğitim kurumlarının değişen bu toplumsal ortamlarda çocuk yetiştirmek ve çocuk eğitimi konusunda çaresiz kalmasından dolayı, önemli hale geldiği söylenebilir.

Değerler eğitimi son zamanlarda daha fazla vurgulanmaktadır. Bu durum, aslında değerın öneminden ziyade, bu alandaki eksikliklerin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Zavalsız, 2014: 10). Değerler eğitimi, toplumun ve evrensel olarak kabul edilen değerlerin benimsenmesini amaçlar ve bu eksikliği eğitim yoluyla telafi etmek en uygun yoldur.

Çocuklar büyük bir kısmını okulda geçirirken, değerlerin ilk olarak ailede aşılandığı unutulmamalıdır. Günümüzde, çocuklar medya ve sanal dünyayla erken yaşta karşılaşmaktadır ve bu durum onları olumsuz

etkileyebilir. Bu zararların en aza indirgenmesi yine ailelerin sorumluluğundadır.

Aile ve değerler eğitimi birbirinden ayrılamaz. Aile, toplumun değerlerini yansıtan ve çocuk yetiştirmenin en önemli kurumlarından biridir. Bu nedenle, okul öncesi çocuklarının değerleriyle annelerinin aile ilişkilerine dair görüşlerini araştırmak, bu alanda çalışma yapmak isteyenlere yardımcı olabilir, çünkü bu konuda detaylı çalışmalar literatürde sınırlı olduğu söylenebilir.

Yapılan literatür taramasında değerler ve değerler eğitimi dair pek çok değişken açısından incelenmiş fakat aile ilişkileri açısından incelenmediği görülmüştür. Bu çalışmada okul öncesi çocuklarının değerleri ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri betimsel olarak analiz edilerek yorumlanacaktır.

Bu araştırma, okul öncesi dönemdeki çocukların değerleri ile aile ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Literatür taramasında benzer bir konuyu inceleyen önceki çalışmalara rastlanmamıştır, bu da araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırmanın temel amacı, okul öncesi çocuklarının değerleri ile annelerinin aile ilişkileri hakkındaki görüşlerinin nitel olarak incelenmesidir. Araştırmanın temel sorusu bağlamında belirlenen alt problemler aşağıda verilmektedir:

Alt Problem 1: Okul öncesi çocuklarının sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerleri algısı nedir?

Alt Problem 2: Okul öncesi çocuklarının annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri nasıldır?

Alt Problem 3: Okul öncesi çocuklarının değer algıları ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi çocukların değer algıları ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşlerinin incelendiği nitel araştırmada, olgu-bilim (fenomenoloji) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, insan deneyimlerini anlamlandırarak kişinin tecrübelerinin yansımalarını temel alır (Baş & Akturan, 2017:91). Olgubilim, farkında olduğumuz ancak tam olarak anlamlandıramadığımız olgulara odaklanır. Araştırmacılar için olgu-bilim (fenomenoloji), bu tür olguları anlamak için uygun bir araştırma desendir (Yıldırım & Şimşek,

2016:69). Ayrıca, fenomenoloji ile çalışan araştırmacılar genellikle tek bir kişinin deneyimleri yerine kişiler arasındaki benzerlikleri incelerler (Seggie & Bayyurt, 2015:73).

Araştırmaya katılan annelerden, katılımcı onay formu doldurularak araştırmanın amacı ve gönüllülük esasıyla izin alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak betimsel analiz yöntemiyle veri toplanmıştır. Veriler, çocuk görüşme formu, aile ilişkileri formu ve kişisel bilgi formuyla elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenmiş Aksaray ilinde okul öncesi eğitim alan 48-72 ay yaş grubundan 29 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmaya 29 anne ve 29 çocuk katılmıştır. Annelerin vermiş olduğu yanıtlara göre, annelerin yaş dağılımı %3,4 oranında 21-25 yaş, %17,2 oranında 26-30 yaş, %51,7 oranında 31-35 yaş, %17,2 oranında 36-40 ve %10,3 oranında 41-45 yaş arasındadır. Eşin yaşı değişkenine göre %3,4 26-30, %37,9 31-35 yaş, %34,5 36-40, %17,2 41-45 ve %6,9 46 yaş ve üzeridir. Çocuk cinsiyeti değişkenine göre %34,5 kız öğrenci ve %65,5 erkek öğrenci bulunmaktadır. Çocuk sayısı değişkenine göre bir çocuğu olan anneler %6,8, %44,8 iki çocuk, %37,9 üç çocuk ve %10,9 diğer olarak bildirmiştir. Araştırmaya katılan çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu değişkenine göre ilk çocuk olanlar %20,7, ikinci çocuk olanlar %48,3 ve üçüncü çocuk olanlar %27,6'dır. Ayrıca %3,4 üçüncü sonrası olarak diğer kategorisinde yer almaktadır. Çocuk bakımıyla kimin ilgilendiği değişkenine göre %68,9'u ebeveynin, %20,7'si büyükanne, %6,9 büyükbaba ve %3,4 diğer olarak yanıtlanmıştır. Aile fertleri dışında ailede yaşayan başka bireyler %34,5 ve olmayanlar %65,5 oranındadır. Ailede yaşayan akrabalar değişkenine göre 10 kişinin yanıtladığı soruda %90'ı dede, babaanne ya da anneanne; %10 ise amca ya da dayı şeklinde yanıt vermişlerdir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre ilkökul mezunu anneler %37,9, %17,2 oranı ortaokul, %13,8 oranı lise, %3,4 oranı önlisans, %24,1 oranı lisans ve %3,4 oranı yüksek lisans mezunudur. Eşlerin eğitim düzeyi değişkenine göre %27,6 oranı ilkökul mezunu, %17,2 oranı ortaokul mezunu, %17,2 oranı lise mezunu, %3,4 oranı önlisans mezunu, %34,5 oranı lisans mezunu ve %27,6 oranı lisansüstü mezunudur. Annelerin bildirdiği evlenme yaşı değişkenine göre %51,7'si 15-20, %34,5 21-25, %10,3 26-30 ve %3,4'ü 31-35 yaş arasındadır. Evlilik süresi değişkenine göre 0-5 yıl

%3,4, 6-10 yıl %24,1 oranında, 11-15 yıl %44,8 oranında ve %20,7 oranı 16-20 yıl olarak yanıtlanmıştır. Annelerin %27,6'sı çalışmakta ve %72,4'ü çalışmamaktadır. Eşlerin ise %93,1'i çalışmakta ve %6,9'u çalışmamaktadır. Eş mesleği değişkenine göre çiftçi olanlar %17,2, işçi olanlar %17,2, %27,6 serbest meslek erbabı, %27,6 diğer, %6,9 öğretmek ve %3,4'ü avukat olarak bildirilmiştir. Gelir düzeyi değişkenine göre %6,9 oranında düşük gelir seviyesi, %86,2 orta düzey ve %6,9 oranı yüksek gelir seviyesi bildirmiştir. Hastalık durumu değişkenine göre %6,9 oranı hastalığın olduğunu %93,1'inde ise hastalık olmadığı görülmektedir. Eşlerin ise %96,6'sında hastalık olmadığı ve %3,4 oranında hastalık durumu olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, çocukların değer algılarını öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan Okul Öncesi Çocuk Değerleri Görüşme Formu ve annelerin aile ilişkilerine dair görüşlerini öğrenmek amacıyla yine araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanan Aile İlişkileri Anne Görüşme Formu uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilip akademik danışman tarafından incelendikten sonra son şekli verilerek oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Formda; Anasınıfına devam eden çocuğunun cinsiyeti, çocuk sayısı, anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, anne-babanın yaşı, anne-babanın mesleği, annenin ve babanın çalışma durumu, ailenin gelir düzeyi, ailedeki çocuk sayısına, annenin ve babanın eğitim durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Okul Öncesi Çocuğun Değerleri ile İlgili Görüşme Formu

Bu form 6 yaşındaki anasınıfına devam eden çocukların sahip oldukları değer algılarını değerlendirme amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanmıştır. Form hazırlanırken Okul öncesi öğretmenlerinin ve bu konuda uzman kişilerin fikirleri ve önerileri alınarak çocukların gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığının (2013: 11) Okul Öncesi Eğitim Programında Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkelerinin 5. Maddesinde, okul öncesinde verilecek eğitimle çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi değerlerinin geliştirilmesi gerektiği ilkesi belirtilmiştir. Bu nedenle okul öncesinde en çok verilen üzerinde durulan değerlerden sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerleri tercih edilerek okul öncesi çocuk değerleri formunda bu değerlerle ilgili sorulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Çocuk Görüşme Formunda Yer Alan Sorular

Sevgi	Sen en çok kimi seversin?
	Sevgini nasıl gösterirsin?
	Sizin ailede herkes birbirini sever mi?
Saygı	Sen en çok kime saygı duyarsın?
	Nasıl saygı gösterirsin?
	Ailendekiler dışında başka kime saygı duyarsın?
	Okulda kime saygı duyarsın? Neden?
Sorumluluk	Evde ve okuldaki sorumluluklarından bahseder misin?
	Sizin evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi?
	Sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne olur?
İyilik	Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahseder misin?
	Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?
	Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?"

Anneler İçin Aile İlişkileri Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanan bu form annelerin aile ilişkilerine dair görüşlerini öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Aile üyelerinin birbirlerine olan davranışlarının nasıl olduğu, ailede kararları kimin verdiği, nasıl alındığı, kuralların esnek olup olmadığı, problemlerin nasıl çözüldüğü ve birlik beraberlik duygusunun olup olmadığına dair sorular yer almaktadır.

Tablo 2. Anne Görüşme Formunda Yer Alan Sorular

Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsenir mi?	Ailenizle ilgili kararları kim verir? Ya da nasıl karar verilir?
	Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?
	Aile üyelerini birbirlerine seslerini yükseltir mi?
Ailenizde kurallar esnek midir yoksa uygulanma konusunda katıdır	Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?
	Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?

Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? yoksa herkes kendi başına mı halleder?	Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?
Ailenizde birlik beraberlik duygusu var mıdır?	Aile üyeleri sevgi şefkat gibi duygularını belli eder mi?
	Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?

Verilerin Toplanması

Veriler gönüllülük esasına dayalı olarak gönüllü annelerden oluşan 29 anne ve çocuğuyla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan annelere araştırmanın amaçlarını açıkça belirten, gönüllülük ve gizlilik esasına dayalı olduğunu bildiren katılımcı onay formu doldurtulmuştur.

Araştırmada bilimsel etik ilkeleri dikkate alınarak sorulara yanıt veren annelerin ve çocukların isimlerine kodlar verilmiştir. 29 anneye 1’den 29’a kadar A1, A2, A3, A28, A29 kodları verilmiştir. Katılımcı çocuklara da anneleriyle uyumlu olacak şekilde aynı sayılarla Ç1, Ç2, Ç3, Ç28, Ç29 şeklinde kodlar verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Veriler betimsel analiz yoluyla yorumlanmıştır. Betimsel analizde veriler, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir. Gözlem ve görüşme tekniğinden sağlanan verilerin dikkat çekici olması için doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizin amacı, elde edilen verilerin düzenlenip ve yorumlanarak paylaşılmasıdır. Bu sebeple veriler, öncelikle planlanarak betimlenir, sonra da bu betimlemeler sebep-sonuç ilişkisine dayanarak karşılaştırılır ve sonuçlara ulaşılır. Temaların analiz edilerek çözümlemesi ve yorumlanması araştırmacının yorumlarının derinliğine bağlıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2016:239).

Bulgular

Anne görüşme formuna verilen yanıtlar doğrultusunda oluşturulan temalar, alt temalar ve kodlar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3: Anne Görüşme Formu İçin Oluşturulan Temalar ve Kodlar

Temalar ve Alt Temalar	Kodlar
Aile İlişkileri	
Ailede Duyguların İfadesi	Evet Hayır Bazen Birlikte
Ailede Alınan Kararlar	Eş Diğer aile üyeleri
Ailede Saygı	Evet Hayır
Ailede Yüksek Sesle Tepki	Evet Hayır
Ailede Kurallar ve Sorumluluklar	
Ailede Kurallar	Katı Esnek
Ailede Sorumluluk	Evet Hayır
Ailede Problem Çözümü ve Yardımlaşma	
Ailede Problem Çözümü	Kendi başına Birlikte Ev işleri Yemek Alışveriş
Ailede yardımlaşma	
Ailede Sevgi ve Şefkat	
Ailede Birlik Beraberlik	Evet Hayır
Ailede sevgi	Evet Hayır
Ailede şefkat	Evet Hayır

Annelerin Aile İlişkileri Hakkında Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri ise aşağıda Tablo 4’te verilmiştir.,

Tablo 4. Annelerin Aile İlişkileri Hakkında Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Aileye İlişkin Görüşleri		f	%
Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi?	Evet	28	96,6
Büyük Küçük herkesin fikri önemsenir mi?	Pek Değil	1	3,4

Ailenizle ilgili kararları kim verir?	Birlikte	18	62,1
	Eşim	10	34,5
	Diğer	1	3,4
Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?	Evet	27	93,2
	Biraz	1	3,4
	Değil	1	3,4
Aile üyelerini birbirlerine seslerini yükseltir mi?	Bazen	18	62,1
	Hayır	11	37,9

Annelerin, yarı yapılandırılmış görüşme formunda vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda aile ilişkilerine yönelik alt boyutlar oluşturularak vermiş oldukları yanıtlar sınıflandırılmıştır. Tablo 2’de aile ilişkileri hakkındaki görüşlerinin betimsel istatistiklerine göre “*Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsenir mi?*” Sorusuna %96,6 oranında “Evet” yanıtı verilmiştir. “Aile ile ilgili kararları kim verir?” sorusunda ise %62,1 oranında “Birlikte”, %34,5 oranında “Eşim” ve %3,4 oranında “Diğer” yanıtı verilmiştir. “*Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?*” sorusunda %93,2 oranında “Evet”, %3,4 oranında “Biraz” ve %3,4 oranında “Değil” yanıtı verilmiştir. “*Aile üyeleri birbirlerine seslerini yükseltir mi?*” sorusuna %62,1 oranı bazen ve %37,9 oranı “Hayır” yanıtını vermiştir.

Annelerin duyguların ifadesi ile ilgili birkaç katılımcı görüşü aşağıdaki şekildedir;

“Herkes duygu düşüncelerini aşırı derecede ifade eder. Anneden babadan çok korkmazlar ama saygıda kusur etmezler. Herkesin fikri önemsenir. Eşimin yanında biraz daha fazla önemsenir. (A7) ³.”, “Evet aile içinde herkes rahat hareket eder ve herkesin fikri önemsenir (A17) .”, “Çoğunlukla rahat ifade edilir ve fikirler önemsenir (A26).”

Annelerin ailede alınan kararlar ile ilgili birkaç katılımcı görüşü şöyledir;

“Baba karar verir. O evet dedi mi zaten düşünmüşse bizim, evet ya da hayır dememiz bir şey değiştirmez (A6).”, “Çoğunlukla babası karar verir.

³ Araştırmada bilimsel etik ilkeleri dikkate alınarak sorulara yanıt veren annelerin ve çocukların isimlerine kodlar verilmiştir. 29 anneye 1’den 29’a kadar A1, A2, A3, A28, A29 kodları verilmiştir. Katılımcı çocuklara da anneleriyle uyumlu olacak şekilde aynı sayılarla Ç1, Ç2, Ç3, Ç28, Ç29 şeklinde kodlar verilmiştir.

Birlikte konuşuruz en son kararı baba verir (A10).”, “Ailemizi ilgilendiren tüm kararlar ortak verilir (A18).”, “Birlikte karar verimiz (A28).”

Annelerin ailede saygı ile ilgili birkaç katılımcı görüşü ise şöyledir;

“Eşim çok saygılı değildir bana karşı (A4).”, “Elbette saygılıdır (A19).”

Annelerin ailede yüksek sesle tepki ile ilgili soruya dair katılımcı görüşlerinden bazıları şunlardır;

“Çocuklara yükseltmeyiz ama eşim ve ben bazen sesimizi yükseltiriz (A6).”, “*Pek değil*, (A8).”, “*Ara sıra olur* (A14).”

Tablo 5. Annelerin Ailedeki Problem Çözme ve Yardımlaşmaya İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Ailedeki Problem ve Yardımlaşmaya İlişkin Görüşleri		F	%
Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? yoksa herkes kendi başına mı halleder?	Kendi Başına	5	17,2
	Halleder		
	Birlikte Hallederiz	24	82,8
Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?	Evet	27	93,2
	Hayır	2	6,8
Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?	Her konuda	12	41,3
	Ev işleri	15	51,9
	Yemek	1	3,4
	Alışveriş	1	3,4

Tablo 5’te annelerin, ailedeki problemleri çözme ve yardımlaşmaya ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde, “*Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? yoksa herkes kendi başına mı halleder?*” sorusuna %17,2’si “Kendi başına halleder” ve %82,8’i “Birlikte hallederiz” yanıtını vermiştir. “*Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?*” sorusuna %41,3’ü “Her konuda”, %51,9’u “Ev işleri”, %3,4’ü “Yemek” ve %3,4’ü “Alışveriş” yanıtını vermiştir.

Ailede kurallarla ilgili soruya ilişkin birkaç katılımcı görüşü şu şekildedir; “*Kurallar, normal o kadar da katı değildir* (A3).”, “*Aşırı derecede kuralcı değiliz* (A7).”, “*Kurallar vardır ama yerine göre esniyor* (A17).”

“Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı? ” sorusuyla ilgili birkaç katılımcı görüşü ise şöyledir; “*Vardır. En çok sorumluluğu ben alıyorum*

(A5).”, “Anne-baba olarak çalışıyoruz. Ev işlerine eşimde yardım eder. Büyük çocuklar sorumluluklarının tamamını yapar. Küçükler yapmaz. Sorumlulukları yapmak biraz yaşa göre değişiyor (A12).”

Tablo 6. Annelerin Ailedeki Sevgi ve Şefkate İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Ailedeki Sevgi ve Şefkat ile İlgili Görüşleri		F	%
Ailede birlik beraberlik duygusu var mıdır?	Evet	29	100,0
Aile üyeleri sevgi ve şefkat gibi duygularını belli eder mi?	Evet	27	93,2
	Hayır	2	6,8
Aile Üyeleri birbirine Sevgisini Nasıl Gösterir	Sözel Olarak	13	44,8
	Sarılarak kucaklaşarak	12	41,3
	Davranışsal Olarak	4	13,6

Tablo 6’da annelerin, ailedeki sevgi ve şefkatle ilgili görüşlerinin dağılımı incelendiğinde “Ailede birlik ve beraberlik duygusu var mıdır?” sorusunda tüm katılımcılar “Evet” yanıtını vermiştir. “Aile üyeleri sevgi ve şefkat gibi duygularını belli eder mi?” sorusuna %93,2’si “Evet” ve %6,8’i “Hayır” yanıtını vermişlerdir. “Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?” sorusuna %44,8’i “Sözel olarak”, %41,3’ü “Sarılarak, kucaklaşarak” ve %13,6’sı “Davranışsal olarak” yanıtını vermiştir.

Annelerin aile de birlik beraberlikle ilgili soruya ilişkin katılımcı yanıtlarından bazıları şöyledir; “Bizim ailemizde birlik beraberlik yok (A5).”, “Çok aşırı vardır. Sahurda bile güle oynaya hep beraber oluruz (A7).”, “Birlik beraberlik vardır. Abla-kardeş okuyor herkes yardım ediyor (A10).”

Annelerin ailede sevgi ve şefkat ile ilgili soruya verdikleri yanıtlardan birkaçı şunlardır; “Eşim çok sever ama çok belli etmez sevgisini. Biraz küçük oğlanı şımartır. Ama ayırt etmeyiz çocukları (A9).”, “Birbirimizi dinleyip, demokrat bir çerçevede genelde kelimelere döküp birbirimizi çok sevdiğimizi hissederiz (A18).”, “Evet bir de evde yaşlılar büyükler olunca çocuklara sevgi ve şefkat son raddede yaşanıyor. Bazen çocukların şımartıklarını hiss ediyorum (A 22).”

Tablo 7. Çocuk Görüşme Formu İçin Oluşturulan Temalar ve Kodlar

Temalar ve Alt Temalar	Kodlar
Sevgi	
Sevilen kişi	Ebeveyn Abla, abi veya kardeş Öğretmen
Sevgi gösterimi	İyi davranışlar sergilemek Paylaşmak Dinlemek Sevgi göstermek
Ailede sevgi	Sevgi gösterilir
Saygı	
Saygı Duyulan kişi	Anne Baba Arkadaş Öğretmen
Saygı gösterme biçimi	Yardım ederek İyi davranarak
Aileden başka birine saygı	Akraba Öğretmen Arkadaş
Okulda saygı	Arkadaş Öğretmen
Sorumluluk	
Ev ve okulda sorumluluklar	Ev işlerine yardım etmek Öğretmene yardım etmek Ödevleri yapmak
Evde sorumluluk	Evet Hayır
Sorumsuzluk sonucu	Kötü sonuçlanır Dağınıklık, karmaşa
İyilik	
Yapılan iyilikler	Paylaşmak Yardım Etmek İyi davranmak
İyi davranış örneği	Yardım edilir
İyi davranış örneği II	Yardım edilir
Farklı canlılara iyilik	Bakım üstlenmek Zarar vermemek Dünyanın kötü bir yer olması
İyilik olmayan dünya	Doğanın zarar görmesi Olumsuzluklar

Sevgi temasına çocukların vermiş olduğu yanıtlar aşağıda tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Sevgi Temasına Çocukların Vermiş Olduğu Yanıtlar

Sevgi (n=29)	F
En çok kimi seversin?	
Anne-baba	10
Abla-Abi-Kardeş	5
Akraba (dede, babaanne, abla,abi)	5
Arkadaş	10
Sevgini nasıl gösterirsin?	
Yardım ederek	3
Sevdiğimi söyleyerek	1
Sevdiğimi göstererek	15
Uslu durarak	1
Oyun oynayarak	4
Sevgi olmasaydı ne olurdu?	
Küslük olurdu	13
Savaş olurdu	1
Mutlu olmazdık	8

Çocukların yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda sevgi değeriyle ilgili sorulan sorulara yönelik vermiş oldukları yanıtlar sınıflandırılmıştır. Tablo 8’ de sorulara verilen yanıtların frekans değerleri verilmiştir.

Çocukların “*En çok kimi seversin?*” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlardan bazıları şöyledir; “*Ablamı, kuzenimi, annemi, babamı, kepçemi (dede) severim (Ç1).*”, “*Ev sahibimizi çok severim (Ç20).*”, “*Arkadaşım Emin ve Kemal’i çok severim (Ç26).*”

Çocukların “*Sevdiğini nasıl gösterirsin?*” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlardan bazıları da aşağıdaki şekildedir; “*Sevdiğimi iyilik yaparak gösteririm (Ç15).*”, “*Mutlu olup kucaklaşırsak onlara sevgimizi göstermiş oluruz. Onlara bakıp ellerinden tutup, onlara güzel sözcük kullanarak, Anneme yardım ederek sevgimi göstermiş olurum. (Ç9).*”, “*Hasta olduğu için dedeme sevgimi veriyorum, sarılıyorum (Ç29).*”

Çocukların “*Sevgi olmasaydı ne olurdu?*” sorusuna vermiş oldukları yanıtlardan birkaçı da şöyledir; “*Hiçbir şey olmazdı. Sevgi olmazsa ayrılık olur (Ç3).*”, “*Herkes birbiriyle savaşıp öldü (Ç7).*”, “*Herkes birbirine*

küserdi ve dünya çok kötü bir yer olurdu (Ç14).”, “Kimse kimseyi sevmeydi. Hiç kimse birbiriyle oynamazdı (Ç22).”

Tablo 9. Saygı Temasına Çocukların Vermiş Olduğu Yanıtlar

Saygı (n=29)	F
En çok kime saygı gösterirsin	
Allah	1
Anne-baba	15
Abla-Abi-Kardeş	2
Öğretmen	1
Akraba	2
Herkes	3
Arkadaş	3
Nasıl saygı gösterirsin?	
Akıllı davranarak	10
Yardım ederek	5
Sürprizler yaparak	7
Aile dışında başka kime saygı duyarsın?	
Arkadaş	9
Öğretmen	5
Akraba	12
Herkes	5
Okulda kime saygı duyarsın?	
Öğretmen	18
Arkadaş	16

Tablo 9’da çocukların saygı değeriyle ilgili sorulara vermiş oldukları yanıtların frekans değerleri verilmiştir. Katılımcıların “*En çok kime saygı gösterirsin?*” sorusuna Ç15 “*Anneme babama*” yanıtını vermiştir.Ç14 “*En çok aileme saygı duyarım*” demiştir. Ç8 “*Anneme. Çok sevdiğim için saygı duyuyorum.*” yanıtını vermiştir. Çocukların “*Saygını nasıl gösterirsin?*” sorusuna verdikleri yanıtlardan birkaçı ise şöyledir;

“Öğretmenimizi üzersek saygısız oluruz. Annemize babamıza bağırırsak saygısız oluruz (Ç1).”, “İyi ve güzel davranışlarla (Ç19).”, “Onu, dedemi koruyarak gösteririm. Dedem öksürünce çabucak su getiriyorum (Ç29).”, “Ailen dışında başka kime saygı duyarsın?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir; “İnsanlara saygı duyarım. Askerlere saygı duyarım. Meleklerle saygı duyarım. Çünkü askerlerin paraları yok. Onlar kötülerini öldürüyor o yüzden saygı duyarım (Ç7).”, “Annem, ablam, babam, kardeşim dışında birde teyzeme saygı duyarım (Ç13).”, “Mesela arkadaşlarıma saygı duyarım (Ç16).” Çocukların “Okulda kime saygı

duyarsın? ” sorusuna verdikleri yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir; “Öğretmenimize saygı duyarım, bir şeyler öğrettiği için (Ç3).”, “Öğretmenimize. Çünkü öğretmenlerimiz bize dersler öğretir. Öğretmenimizi dinleyerek saygı gösteririz (Ç4).”, “Öğretmenimize, arkadaşlarımıza. Tehlikeli davranışlarda bulunan arkadaşlarımızı uyarmalıyız. Öğretmenimiz bize kızdığı için saygı duyarız. Öğrettiği için saygı duyarız. Çok çok güzel öğrettiği için saygı gösteririz. Güzel davranarak ona saygı göstermeliyiz. Çok güzel çocuklar hadi toplanın dedi mi toplanırız (Ç9).”, “Herkes. Çünkü herkes beni seviyor ben de onları seviyorum (Ç12).”, “Bayrağa saygı duyarım. Atatürk’ümüze rahmet. Bir de öğretmenime bir sürü saygı duyarım (Ç16).”

Tablo 10. Sorumluluk Temasına Çocukların Vermiş Olduğu Yanıtlar

Sorumluluk (n=29)	F
Evde ve okuldaki sorumluluklar	
Ev işlerine yardım etmek	7
Okulda oyuncakları paylaşmak	3
Oyuncakları dağıtmamak	11
Arkadaşlarla iyi geçinmek	3
Öğretmeni dinlemek	3
Vücuda zarar vermemek	1
Evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? – Anne ve babanın sorumlulukları	
Baba işe gider	22
Anne ev işi yapar	23
Sorumlulukları yerine getirmezsek ne olur?	
Dünya kötü bir yer olur	4
Karmaşa olur	7
Mutsuz olurduk	3
Günah olur	2
Kimse çalışmaz	6

Tablo 10’da çocukların sorumluluk değerine ait görüşlerinin frekans değerleri yer almaktadır. Çocukların “*Evde ve okuldaki sorumluluklarımız nelerdir?*” Sorusunda verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir; “*Öğretmenimizi dinlemek, oyun saatinde arkadaşlarımızla kavga etmemek, öğretmenlerimizden izinsiz bir şey almamalıyız. Oyun saatinden sonra sınıfı toplarız. Yemek saatinde yemeğimizi hemen üstümüze dökmeden yemeliyiz. Hikaye saatinde öğretmenimizi sessizce dinlemeliyiz. Evde annemizle oyun oynarız. Oyuncaklarımızı toplamalıyız Odamız düzenli olmalı, dağınık olmamalı (Ç4).*”, “*Okulda öğretmenlerimizi çok güzel*

dinleyerek, öğretmenimiz ne derse yaparak, oyun yerini toplayarak, hikâye saatinde düzgünce oturarak, yemek saatinde güzelce oturup arkadaşlarımızı ve üzerimizi kirletmeden yemeğimizi yemeliyiz. Evde; annemize yardım etmek, evi toplamak, evi düzenlemek, kardeşime bakmak (Ç9).”, “Oyuncaklarımı topluyorum, resim kitaplarımı, kalemlerimi topluyorum. Öğretmeni dinlemeliyiz. Çöpleri yere atmamalıyız. Çöpe atmamız (Ç18).”, Çocukların “Evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? Annenin ve babanın sorumlulukları nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir; “Evet getirir. Mesela anneler ezan okununca namazını kılar yemeklerini yapar. Babam işe gider, annemin yaptığı yemekleri yer, televizyona bakar (Ç5).”, “Evet, herkes yapar ama kardeşim yapmaz, O bazen yapar. Annem kahvaltı hazırlar. Babam öğretmen olmaya gider (Ç11).”, “Getirir. Annemin sorumluluğu her gün yemek yapar. Babamın ki işe gitmek, her gün gider (Ç15).”, Çocuklar “Sorumlulukları yerine getirmesek ne olur?” sorusuna ise şöyle yanıtlar vermişlerdir; “Savaşlarda herkes öldü. Birbirine yardım etmezlerdi ve her zaman mutsuz yaşarlardı. İnsanlar hep birbirinden para istemek zorunda kalır. O da günah olur. Herkes aç kalır (Ç7).”, “Allah bizi sevmez (Ç18).”, “Her yer dağınık olur. Bir şeyler alacak paramız olmaz. Annem de bulaşıkları yıkamazsa kirli kalır (Ç19).”

İyilik temasına çocukların vermiş olduğu yanıtlar tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. İyilik Temasına Çocukların Vermiş Olduğu Yanıtlar

İyilik (n=29)	F
Yapılan iyilikler	11
Yardım etmek, Paylaşmak	5
Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?	
Elinden tutup karşıya geçiririz	22
Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?	
Ellerinden poşetleri alıp taşımak	22
Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapılabilir miyiz? onlara nasıl iyilik yaparız?	
Bitkilere su dökmek	23
Hayvanları beslemek	24
İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?	
Kötü bir yer olurdu	21
Karmaşa olurdu	1

Kavga olurdu	1
İnsanlar mutsuz olur	2
Allah kimseyi sevmezdi	1

Tablo 911’de çocukların iyilik değerine ilişkin sorulan sorulara verdikleri yanıtların frekans değerleri belirtilmiştir. “Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahseder misin?” sorusuna Ç8 “Evet yaparım. Anneme, abime. Annemin dediklerini yaparak; “Mendil istediğinde getiririm” Babam su bidonunu istediğinde getirerek yardım ederim. Aileme yardımcı olurum.” yanıtını vermiştir. Ç19 ise “Yaptım. Hatta herkese iyilik yaptım. Ama yabancılara değil. Mesela annem sofrayı hazırlarken ekmeği ve sofraya bezini götürüyorum.” yanıtını vermiştir. Ç28 ise “Evet saygılı dururum balıklara yem atarım onların da kalbi var” yanıtını vermiştir. Çocukların “Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir; “Elinden tutup sağa sola bakıp söylemeliyiz. Karşıya geçirmeliyiz (Ç7).”, “Mesela elinden tutarız. Arabaların durması gerekir (Ç12).”, “Ona yardım edebiliriz. Onla beraber yürürüz. Bütün yolları birlikte yürüyerek, onu karşıya geçiririz (Ç13).”, Çocukların “Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz ?” sorusuna verdikleri yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir; “Poşetlerinin birazını alıp eve kadar götürür, taşımaya yardım ederiz (Ç11).”, “Elindeki bazı yükleri alarak yardım edebiliriz (Ç14).”, “İki üç tanesini ya da bir tanesini ben taşıyabilirim (Ç16).” Çocukların “Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapabilir miyiz? Onlara nasıl iyilik yaparız?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir; “Aslana ve kaplana yapamam. İneğe yapabilirim. Kediye de. Otlara sahip çıkarım. Her zaman sularım (Ç16).”, “Yapabiliriz. Mesela onlar kendi yiyecek bulamadığı için onlara yiyecek veririz. Bitkileri de sulayarak, büyüterek, çiçeklerin açmasını sağlayarak iyilik yapabiliriz (Ç19).”, “Evet yapabiliriz. Hastalanınca yardım isteriz veterinerine götürebiliriz. Hayvanlardan biri aç kalırsa ona yiyecek veririz. Bitkiler için her gün su dökeriz. Çürümezler (Ç29).” Çocuklardan “İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” sorusuna Ç3 “Kötü olurdu. Annelerimiz babalarımız birbirine kırılırdı. Karmaşa olurdu.” Yanıtını vermiştir. Ç7 “Çok kirli, ağaçlar yıkılmış, sinekler ölmüş, insanlar ölmüş, çöp kovaları dökülmüş olurdu.” yanıtını vermiştir. Ç14 ise “Çok kötü bir yer olurdu. Herkes birbirine ‘ben sana yardım etmeyeceğim’ filan derdi. Herkes hep kötülük yapardı.” Yanıtını vermiştir.

Çocukların Değer Algılarını Kapsayan Yanıtların Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüş Bildirdiği Yanıtlarla Karşılaştırılması

Bu çalışmada, çocukların değer algıları ile annelerin aile içi ilişkilerine dair bakış açıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma kapsamında çocuklara sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerine yönelik sorular sorulmuş ve bu değerleri annelerinin aile dinamikleriyle karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Sevgi odaklı sorulara verilen yanıtlar genellikle çocukların aile üyelerini en çok sevdiklerini ve bu sevgiyi sözlerle ve davranışlarla ifade ettiklerini göstermektedir. Ancak, bazı çocukların yanıtları annelerin görüşlerinden farklılık göstermektedir. Örneğin, bir çocuğun en çok arkadaşlarını sevdiğini belirtmesi, annenin aile içinde sevgiyi ifade etme şekline dair yanıtlardan ayrılmaktadır.

Saygı değerine ilişkin soruların incelenmesi, çocukların genellikle aile üyelerine ve okuldaki öğretmenlerine büyük bir saygı gösterdiklerini göstermektedir. Ayrıca, çocukların sorumluluk anlayışları incelendiğinde, ev ve okuldaki sorumlulukları tutarlı bir şekilde yerine getirdikleri gözlemlenmiştir.

İyilik değerine dair sorular, çocukların yardımsever ve düşünceli davranışlar sergilediğini ortaya koymaktadır. Hayvanlara ve bitkilere karşı gösterilen duyarlılık, çocukların toplumsal değerlere önem verdiğini göstermektedir.

Sonuçlar, çocukların değer algılarının aile içindeki ilişkilerle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Olumlu aile ilişkileri içinde yetişen çocukların, sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik gibi değerleri daha içselleştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu bulgular, aile içindeki ilişkilerin, çocukların değer sistemlerini nasıl etkileyebileceği konusunda önemli bir perspektif sunmaktadır.

Bu bağlamda, çocukların değer algılarının oluşumunda aile içi ilişkilerin rolünün incelenmesi, ebeveynlerin çocuklarına değerleri nasıl öğretebileceği ve bu değerlerin nasıl pekiştirilebileceği konusunda önemli ipuçları sunabilir. Ayrıca, çocukların sosyal çevreleriyle olan etkileşimleri ve toplumsal değerleri nasıl algıladıkları konusunda daha detaylı çalışmaların yapılması önemlidir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının değerlere ilişkin görüşleri incelenmiş ve elde edilen bulgular, annelerin aile iletişimi ve değerler

konusundaki tutarlı ifadelerini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, aile içindeki iletişim ve değerlerin çocukların psikososyal gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Annelerin demografik özellikleri incelendiğinde, genel olarak 31-35 yaş arasında olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyleri ilkökul düzeyinde ağırlıklı olarak bulunurken, eşlerin eğitim düzeyi genellikle lisans düzeyindedir. Çalışma durumuna göre annelerin çoğu çalışmamaktadır, ancak eşlerin büyük bir çoğunluğu çalışmaktadır. Gelir düzeyi orta düzeyde bildirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, aile içinde alınan kararlar genellikle eşler arasında veya ortak bir karar alma süreciyle gerçekleşmektedir. Ayrıca, aile üyelerinin birbirlerine saygılı oldukları, duygularını ifade edebildikleri ve evde kararlar alırken ortak hareket ettikleri belirtilmiştir. Bu durum, aile içi iletişimin sağlıklı olduğunu göstermektedir.

Kurallar ve sorumluluklar konusunda, ailelerin çoğunlukla esnek kurallara sahip olduğu ve sorumluluklarını yerine getirdikleri sonucuna varılmıştır. Çocukların ise görev ve sorumluluklarının genellikle ebeveynlerin görevleriyle ilgili olduğu belirtilmiştir. Aile içinde alınan kararlarla paralellik gösteren, aile üyelerinin sorunlarla karşılaştıklarında ortak bir çözüm buldukları ifade edilmiştir.

Çocukların değerlere ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar, annelerin aile içindeki değerleri nasıl aktardıklarını göstermektedir. Çocukların sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerini içselleştirdikleri ve bu değerlere uygun davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

Araştırma, annelerin tutarlı aile içi iletişim ve değer ifadelerinin, çocukların değer algısını ve psikososyal gelişimini etkilediğini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Ailelerin genellikle ortak kararlar aldığı ve iletişimde saygı ve duygusal ifadeye önem verdiği gözlemlenmiştir. Bu dinamikler, çocukların temel değerleri, özellikle sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik gibi unsurları nasıl benimsediklerini ve bu değerlere uygun davranışlar sergilediklerini göstermiştir.

Araştırma sonuçları, aile içi iletişim ve değerlerin çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, çocukların ailelerinden aldıkları değer eğitiminin, onların bireysel karakterlerini oluşturmada ve sosyal ilişkilerinde nasıl şekillendiğini anlamak önemlidir. Aile içi iletişim ve değerlerin güçlendirilmesi, çocukların sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerine katkı sağlayabilir.

Bu bulgular, değerlerin aktarılmasının sadece aile içinde değil, aynı zamanda okul ve toplum düzeyinde de ele alınması gerektiğini

göstermektedir. Okul öncesi eğitimde, çocuklara sadece akademik bilgi aktarmakla kalmayıp, onların değerlerini de güçlendirecek programların uygulanması önemlidir. Bu programlar, çocukların ailelerinden aldıkları değerlerle uyumlu olarak bütünsel bir eğitim deneyimi yaşamalarına yardımcı olabilir.

Ayrıca, bu araştırma aile içi iletişim ve değerlerin çocukların yaşamında uzun vadeli etkileri üzerinde daha derinlemesine çalışmaların önemini vurgulamaktadır. Değerlerin nasıl aktarıldığı, çocukların hangi değerleri benimsediği ve bu değerlerin uzun vadede nasıl şekillendirdiği gibi konuları içeren daha kapsamlı çalışmalar, değerler eğitiminin etkilerini ve önemini daha iyi anlamamıza olanak tanıyabilir. Bu şekilde, çocukların sadece bugünün değil, geleceğin yetişkinleri olarak nasıl şekillendiklerini daha iyi anlayabiliriz.

Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçların, annelerin ve çocukların aile iletişimi ve değerler hususunda tutarlı ifadeleri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmanın yöntemsel olarak hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara yönelik önerileri aşağıda belirtilmiştir:

Uygulayıcılar için;

Anne değerler eğitiminin hem aile işlevselliği ve çocuğun psikososyal gelişimini etkilemesi sebebiyle okul öncesi dönem çocuklarının annelerine çocuklarının okulları tarafından sağlanabilecek değerler eğitimine tabi tutulabileceği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili olarak veliler ve çocuklarla ortak çalışmalar düzenleyebileceği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin aile içerisindeki sorumluluklar ve işlevsel davranışlara yönelik eğitim çalışmalarının kapsamını genişletebileceği ve çocukların okulda uyguladığı kural ve sahip olunan sorumlulukların ev ortamında da devamlılığına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacılar için;

Çalışmanın örneklemi geniş tutularak, çocuklara yöneltilen soruların nicel değerlendirme araçları ile değerlendirilmesi ve anne ifadeleriyle birlikte karma yöntem uygulanabileceği düşünülmektedir.

Çocukların değerleri ne denli içselleştirdiğini tespit edebilmek amacıyla, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi gerekliliği düşünülmektedir.

Anneye ilgili olarak yapılan ölçümlerin yapılandırılması maksadıyla hem nitel hem de nicel yöntemlerin dâhil edilmesinin sonuçların karşılaştırılması açısından önemli bulgular sağlayabileceği düşünülmektedir.

Değerlere ilişkin işlevsel olmayan özellikleri önleyebilmek amacıyla yapılan incelemelerle hem anne baba hem de öğretmene uygulanacak ölçümlerin daha kapsamlı sonuçlar sağlayabileceği düşünülmektedir. "

Kaynakça | References

- Aslan, K. (2002). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2).
- Baş, T., & Akturan, U. (2017). Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri (3. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayyurt, Y., & Seggie, F. N. (2015). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- DPT. (1989). *Türk Aile Yapısı(VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu)*. Ankara: DPT.
- Ekinci, H. (2018). *Okulda ve Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Güder, S.Y. (2015). *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara.
- Nazlı, D. S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, P. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Zavalsız, Y. (2014). *Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes – Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Complaints	dergi@isavak.org
License	CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License